

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

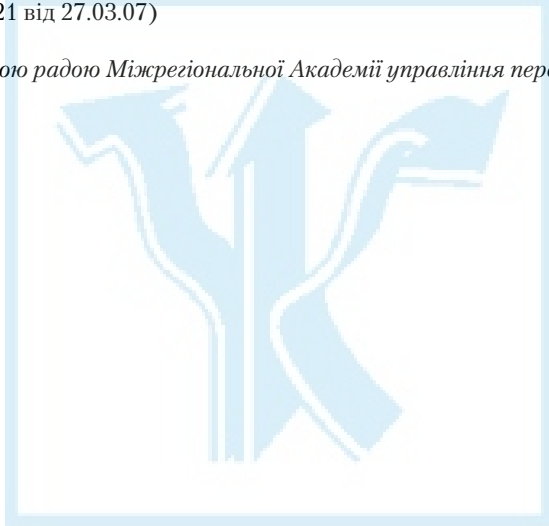
МАУП

Київ 2007

Підготовлено доцентом кафедри медичної психології та присокорекції
О. О. Древіцькою і викладачем *Л. Г. Тарасенко*

Затверджено на засіданні кафедри медичної психології та психокорекції
(протокол № 21 від 27.03.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Древіцька О. О., Тарасенко Л. Г. Навчальна програма дисципліни “Психогенетика” (для бакалаврів, спеціалістів). — К.: МАУП, 2007. — 12 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Психогенетика”, вказівки до виконання контрольних робіт, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю”, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Психогенетика є міждисциплінарною галуззю знань, граничною між диференціальною психологією і генетикою, предмет якої — дослідження взаємодії факторів спадковості і середовища у формуванні індивідуальних відмінностей за психологічними та психофізіологічними ознаками. Останніми роками предметом дослідження є також індивідуальний розвиток, з характерними переходами від одного до іншого етапу протягом життя.

Нерідко в західній науці використовують термін “генетика поведінки” (behavioral genetics). Насамперед дисципліна досліджує індивідуальні особливості психічної діяльності людини, зумовлені спадковими факторами. Розуміння психогенетики потребує базових знань з біології, зокрема генетики, а також з психології, патопсихології, окрім того — вміння оцінювати й інтерпретувати статистичні дані.

Мета створення програми — розуміння питань психогенетики і індивідуальної психології студентами психологічного факультету, які претендують на звання бакалавра.

Завдання дисципліни:

- зосередити увагу студентів-психологів на поглибленому вивченні спеціальних питань з психогенетики, засвоєнні основних термінів і понять;
- сприяти отриманню знань з проведення психогенетичних досліджень;
- сприяти розумінню спадкової складової при діагностичних підходах у психології та психіатрії, вмінню вірно трактувати і співвідносити дані спостережень за близнюками, результатів спостереження за фенотиповими ознаками.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ПСИХОГЕНЕТИКА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1 2 3	Змістовий модуль I. Основні поняття сучасної генетики і психогенетики Визначення психогенетики. Основні поняття теорії спадковості Класичні закони Г. Менделя. ДНК як основа спадковості Генотип і фенотип
4 5	Змістовий модуль II. Методи психогенетики Популяційний метод. Генеалогічний метод Метод прийомних дітей. Метод близнюків
6 7 8 9	Змістовий модуль III. Генетична психофізіологія і психологія Генетика мозку. Міжіндивідуальна варіативність ЕЕГ Психогенетичні дослідження різноманітних властивостей нервової системи Генетична психологія. Дослідження темпераменту та когнітивних функцій Психологічні дослідження вербального та невербального інтелекту
10 11	Змістовий модуль IV. Фенотипові ознаки і психологічна адаптивність Імунітет і психологічна адаптивність Вікові аспекти психогенетики
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“ПСИХОГЕНЕТИКА”

**Змістовий модуль I. Основні поняття сучасної генетики
і психогенетики**

***Тема 1. Визначення психогенетики. Основні поняття теорії
спадковості***

Основні поняття психогенетики, її місце в системі диференціальної психології. Прикладне значення психогенетики.

Література [1; 2]

***Тема 2. Класичні закони Г. Менделя. ДНК як основа
спадковості***

ДНК як основа спадковості. Визначення гена. Аллелі. Домінантні і рецесивні гени. Структурні гени і гени-регулятори.

Література [9; 10]

Тема 3. Генотип і фенотип

Динаміка генів у популяції. Визначення психогенетики. Історичний аспект психогенетики. Роботи Ф. Гальтона.

Література [1; 9; 12]

Змістовий модуль II. Методи психогенетики

***Тема 4. Популяційний метод. Генеалогічний
метод***

Етичний аспект дослідження генетичних особливостей людини. Популяційний метод. Генеалогічний метод. Побудова родоходів.

Література [4; 5; 11; 12]

***Тема 5. Метод прийомних дітей. Метод
близнюків***

Моно- та дизиготні близнюки. Протилежні психологічні тенденції близнюкової пари. Психологічний фенотип, його дослідження. Статистичні методи дослідження, які використовує психогенетика.

Література [4; 8–10]

Змістовий модуль III. Генетична психофізіологія і психологія

Тема 6. Генетика мозку. Міжіндивідуальна варіативність ЕЕГ

Генетика мозку: методичні підходи та рівні аналізу. Міжіндивідуальна варіативність ЕЕГ: фонові та викликані потенціали. Спадковість і середовище у формуванні функціональної асиметрії.

Література [1; 2; 11]

Тема 7. Психогенетичні дослідження різноманітних властивостей нервової системи

Психогенетичні дослідження різноманітних властивостей нервової системи та психофізіологічних проявів: психосенсорні реакції, їх чутливість, динамічність.

Література [1; 2; 5; 6; 11]

Тема 8. Генетична психологія. Дослідження темпераменту та когнітивних функцій

Дослідження темпераменту. Психогенетичні дослідження когнітивних функцій. Ассортативність шлюбів.

Література [1; 2; 5; 6; 10; 11]

Тема 9. Психологічні дослідження вербального та невербального інтелекту

Психологічні дослідження вербального та невербального інтелекту, результати за тестом Векслера. Психогенетичні дослідження поведінки, у тому числі асоціальної. Генетична зумовленість низки здібностей (математичні, здібність до мов, музичні здібності тощо).

Література [1; 2; 5; 7; 8; 10; 11]

Змістовий модуль IV. Фенотипові ознаки і психологічна адаптивність

Тема 10. Імунітет і психологічна адаптивність

Накопичення низки рецесивних ознак як фактор зниження біологічної та психологічної адаптивності. Астенічна конституція. Стан імунітету і психологічна адаптивність. Зовнішні фенотипові ознаки і психологічна адаптивність: накопичення емпіричних даних. Генетичні маркери як шлях переходу від популяційних до

індивідуальних характеристик. Психічні розлади як прояв неадаптивного фенотипу.

Література [1; 2; 7–11]

Тема 11. Вікові аспекти психогенетики

Онтопсихогенетика. Онтогенетичні рівні психологічного реагування. Сензитивні періоди розвитку. Роль генотипу та середовища у процесі онтогенетичного розвитку. Роль спадковості в маніфестації деяких форм дизонтогенезу. Гіпотеза Лурія про зниження генетичних впливів на соціально опосередкованих рівнях психологічного реагування. Фенотип і психологічна адаптація дітей.

Література [7–11]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що вивчає генетика?
2. Які ви знаєте закони Менделя?
3. Як розшифрувати закон одноманітності першого покоління за Менделем?
4. Що означає незалежне розщеплення за Менделем?
5. Третій закон Менделя.
6. Дайте визначення гена.
7. Які бувають гени?
8. Яку функцію виконують гени-регулятори?
9. Яку частину становлять гени, що кодують структуру білків?
10. Які ви знаєте нуклеотиди?
11. Що означає явище комплементарності?
12. Які нуклеотиди комплементарні між собою?
13. Скільки нуклеотидів кодують інформацію щодо однієї амінокислоти?
14. Що таке алель?
15. Скільки пар хромосом у людини?
16. Дайте визначення гаметі.
17. Що таке зигота?
18. Розкрийте зміст поняття “гомозиготність”.
19. Розкрийте зміст поняття “гетерозиготність”.
20. Що означає словосполучення “аутосомні хромосоми”?
21. Розкрийте зміст поняття “домінантний ген”.
22. Як виявляє себе домінантна фенотипова ознака?

23. Розкрийте зміст поняття “рецесивний ген”.
24. Коли виявляється рецесивна фенотипова ознака?
25. Поясніть поняття “генотип”.
26. Поясніть поняття “фенотип”.
27. Закон Вебера-Фехнера.
28. Як генетично відрізняється чоловіча стать?
29. Де міститься інформація про стать майбутньої дитини: в яйце-клітині чи в сперматозоїді?
30. Які статистичні особливості передачі спадкової ознаки, яка зчеплена зі статтю?
31. Що таке мутації?
32. Як з’являються спонтанні мутації?
33. За яких обставин виникають індуковані мутації?
34. Як генетично передається хвороба Гентінгтона?
35. Як виникає хвороба Дауна?
36. Фенілкетонурія передається за домінантним чи за рецесивним геном?
37. Яка частота фенілкетонурії?
38. Як передається спадково порушення сприйняття кольорів?
39. Що таке хромосомні хвороби?
40. Які генетичні причини хвороби Шерешевського-Тернера?
41. Які генетичні причини хвороби Гентінгтона?
42. Які особливості поведінки людей, які мають дві Y-хромосоми?
43. Як впливає на індивідуальний розвиток генотип?
44. Як впливає на індивідуальний розвиток середовище?
45. Що означає поняття “норма реакції”?
46. Що означає поняття “діапазон реакції”?
47. Що таке генетичні маркери?
48. Роль генетичних маркерів.
49. Що вивчає психогенетика?
50. Історія психогенетики.
51. Які роботи Ф. Гальтона вам відомі?
52. В яких роках з’явилися роботи Ф. Гальтона?
53. У чому виявляється неспроможність євгеніки?
54. Психогенетика серед інших психологічних дисциплін.
55. Етичний аспект дослідження генетичних особливостей людини.
56. Як співвідносяться теорія та результати емпіричних досліджень у психогенетиці?
57. Які ви знаєте основні методи психогенетичних досліджень?
58. Популяційний метод психогенетичних досліджень.

59. Розкажіть про генеалогічний метод.
60. Наведіть приклад побудови родоводів.
61. Метод прийомних дітей.
62. Метод близнюків.
63. Монозиготні близнюки.
64. Дизиготні близнюки.
65. Протилежні психологічні тенденції близнюкової пари.
66. Популяційний метод дослідження.
67. Інбридінг, його вплив на адаптивність, коефіцієнт інбридінгу.
68. Психологічний фенотип, його дослідження.
69. Генетика мозку: методичні підходи та рівні аналізу.
70. Генетико-математичні методи.
71. Міжіндивідуальна варіативність ЕЕГ.
72. Спадковість і середовище у формуванні функціональної асиметрії.
73. Психогенетичні дослідження чутливості до різноманітних подразників.
74. Психогенетичні дослідження темпераменту.
75. Група крові людини та особливості темпераменту.
76. Психогенетичні дослідження когнітивних функцій.
77. Психогенетичні дослідження вербального та невербального інтелекту.
78. Ассортативність (невипадковість у шлюбних стосунках).
79. Психогенетичні дослідження поведінки.
80. Особливості поведінки людей з двома Y-хромосомами.
81. Генетична зумовленість низки здібностей.
82. Фенотипові ознаки і психологічна адаптивність.
83. Накопичення низки рецесивних ознак як фактор зниження біологічної і психологічної адаптивності.
84. Конституція і психологічна адаптивність.
85. Стан імунітету і психологічна адаптивність.
86. Емпіричні візуальні ознаки й особливості психологічного реагування.
87. Що вивчає онтопсихогенетика?
88. Онтогенетичні рівні психологічного реагування.
89. Які ви знаєте онтогенетичні рівні психологічного реагування у дитячому віці?
90. Які ви знаєте вікові періоди критичного розвитку в онтогенезі?
91. Гіпотеза Лурія про зниження генетичних впливів на соціально опосередкованих рівнях психологічного реагування.

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Навчальним планом дисципліни “Психогенетика” передбачено контроль засвоєння знань у вигляді виконання контрольної роботи реферативного типу і складання екзаменаційного іспиту.

Контрольна робота з дисципліни має на меті виявити ступінь засвоєння студентами навчального матеріалу. Тему контрольної роботи визначає викладач. Обсяг контрольної роботи – 12–15 друкованих аркушів (А4), 14 шрифтом, з міжрядковим інтервалом – 1,5.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Сучасні проблеми психогенетики.
2. Закони Менделя.
3. Хромосомні хвороби у людини.
4. Еволюція людини з позиції генетики.
5. Генетичні і психологічні відмінності чоловічої і жіночої статі.
6. Генотип і середовище, норма і діапазон реакції.
7. Генетичні маркери як шлях переходу від популяційних до індивідуальних характеристик.
8. Історія психогенетики – роботи Ф. Гальтона.
9. Хибність ідей расизму.
10. Етичний аспект дослідження генетичних особливостей людини.
11. Методи психогенетичних досліджень.
12. Метод генеалогічний метод у психогенетичних дослідженнях.
13. Метод прийомних дітей у психогенетиці.
14. Метод близнюків у психогенетичних дослідженнях.
15. Популяційний метод дослідження в психогенетиці.
16. Психологічний фенотип, його дослідження.
17. Генетика мозку: методичні підходи та рівні аналізу.
18. Спадковість і середовище у формуванні функціональної асиметрії.
19. Психогенетичні дослідження темпераменту.
20. Психогенетичні дослідження когнітивних функцій.
21. Психогенетичні дослідження інтелекту.
22. Психогенетичні дослідження поведінки.
23. Генетична зумовленість низки здібностей.
24. Фенотипові ознаки і психологічна адаптивність.
25. Конституція і психологічна адаптивність.

26. Імунітет і психологічна адаптивність.
27. Онтогенетичні рівні психологічного реагування.
28. Гіпотеза Лурія про зниження генетичних впливів на соціально опосередкованих рівнях психологічного реагування.
29. Психогенетика серед інших психологічних дисциплін.
30. Вікові періоди критичного розвитку в онтогенезі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

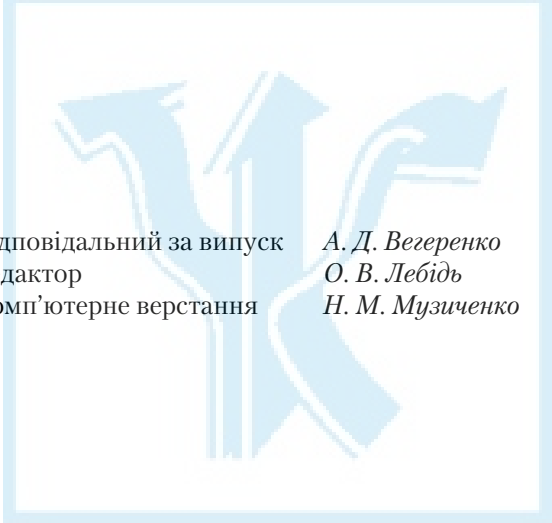
1. *Анохин А. П.* Генетика, мозг и психика человека: тенденции и перспективы исследований. — М., 1988.
2. *Беляев Д. К.* Генетика, общество, личность // Человек в системе наук. — М., 1989. — С. 155–164.
3. *Булаева К. Б.* Генетические основы психофизиологии человека. — М., 1991.
4. *Григоренко Е. Л.* Генетический метод. Изучение роли наследственности и среды в рамках квазиэксперимента // Методы исследования в психологии: квазиэксперимент. — М., 1998. — С. 76–108.
5. *Дубинин Н. П., Булаева К. Б.* Сравнительно-популяционное исследование генетических основ индивидуально-психологических различий // Психол. журн. — 1984. — № 4. — С. 95–108.
6. *Егорова М. С.* Психология индивидуальных различий. — М., 1997.
7. *Лурия А. Р.* Об изменчивости психических функций в процессе развития ребенка // Вопр. психологии. — 1962. — № 3. — С. 15–22.
8. *Малых С. Б., Егорова М. С., Мешкова Т. А.* Основы психогенетики. — М., 1998.

Додаткова

9. *Марютина Т. М.* Психологические факторы как детерминанты генотип-средовых отношений // Психол. журн. — 1994. — Т. XV. — № 2.
10. *Равич-Щербо И. В. и др.* Психогенетика: Учебник / И. В. Равич-Щербо, Т. М. Марютина, Е. Л. Нриноренко; Под ред. И. В. Равич-Щербо. — М.: Аспект Пресс, 1999. — 447 с.
11. *Роль среды и наследственности в формировании индивидуальности человека / Под ред. И. В. Равич-Щербо.* — М., 1988.
12. *Фогель Ф., Мотульски А.* Генетика человека. Проблемы и подходы: В 3 т. — М., 1989.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Психогенетика”	4
Зміст дисципліни “Психогенетика”	5
Питання для самоконтролю	7
Вказівки до виконання контрольної роботи	10
Теми контрольних робіт	10
Список літератури	11

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *О. В. Лебідь*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

МАУП

Зам. № ВКЦ-3120

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП